

ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถ ของครอบครัว ในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก

อรทัย เสี่ยงกิ่ง

ศุภกัษณา ต้นขาว

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลนครพิงค์

บทคัดย่อ:

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุที่ได้รับการผ่าตัดต่อกระเจก ระเบียบวิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง วัดผลก่อน-หลัง มีกลุ่มควบคุมไปพร้อมกัน โดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับข้อมูลตามปกติ กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง ใช้การรับผู้ป่วยวันคี่ กลุ่มควบคุม ใช้การรับผู้ป่วยวันคู่ จำนวน กลุ่มละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง “การปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต่อกระเจก” ของโรงพยาบาลวัดไร่ขิง ที่ได้รับการอนุญาตให้ใช้ในงานวิจัยนี้ได้ และ 2) แบบสอบถามความรู้การปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต่อกระเจก ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และหาความเที่ยง (reliability) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคมีค่าเท่ากับ 0.75 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ใช้การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ

ผลการวิจัย พบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ในการดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจกก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนความรู้ของผู้ดูแลในกลุ่มควบคุมที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.10 (SD=1.58) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.003$ แสดงว่าการให้ข้อมูลตามปกติทำให้ผู้ดูแลมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และความสามารถในการปฏิบัติดูแลโดยรวมกลุ่มทดลองสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 25.43 (SD=0.97) และกลุ่มควบคุม คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 23.76 (SD=2.67) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .002$

คำสำคัญ: ความรู้ความสามารถของครอบครัว, การให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์, การดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก

**Abstract: Effectiveness of information Provision Using Video Media on Family
Competency in Postoperative care of Senile Cataracts Patient**

Orathai Seangking

Supaksana Tansao

register nurse, professional level, Nakornpng Hospital

Post-operative care for senile cataract patients provided by family members is important to surgical results. This quasi-experiment, concurrent before-and-after with control aimed to evaluate knowledge and practice between using video media and conventional training methods. Of the total 60 participants, 30 were assigned to video media group and 30 were assigned date of surgery to conventional training group. Knowledge before and after training were tested with a standardized questionnaire. Competencies of eye care were evaluated and scoring by nurses who did not know training methods of participants. We found that while knowledge gain after training was higher in conventional group (0.03 in video media group vs 1.10 in conventional group, $p=0.003$), eye care competency scores were higher in video media group (25.43 vs 23.76, $p=0.002$). We concluded that video media should be added to conventional training to caregivers after cataract surgery.

Keywords: Family competency, teaching with video, post operative cataract surgery care

ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจก

บทนำ

โรคต้อกระจก (Cataract) เกิดจากเลนส์แก้วตาที่มีความขุ่นมัวเมื่อเริ่มมีอายุมากขึ้น พบในผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ทำให้การมองเห็นแย่ง เนื่องจากยังไม่มียาชนิดใดที่รักษา หรือป้องกันได้ นอกจากการผ่าตัดต้อกระจกเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีการรักษาที่ได้ผลดี มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อไม่ถึงร้อยละ 1 ถือว่ามีความปลอดภัยสูง ซึ่งหลังการผ่าตัดแล้วความสามารถของมองเห็นดีขึ้นมากกว่าร้อยละ 99 ทว่าหลังการผ่าตัดแล้วยังต้องใช้เวลาอย่างน้อย 6 สัปดาห์สำหรับการดูแลตนเอง ช่วยส่งเสริมให้รอยแผลหลังการผ่าตัดสมานหายสนิท ดังนั้นการดูแลหลังการผ่าตัดนั้น จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อกลับไปพักฟื้นดูแลสุขภาพที่บ้าน เพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด¹ กรณีการดูแลสุขภาพไม่ดีเท่าที่ควรอาจทำให้เกิดภาวะเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อ และต้องกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล (Re-admission)²

จากสถิติผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดต้อกระจก ณ หอผู้ป่วยจักษุ โสต ศอ นาสิก (EENT) โรงพยาบาลนครพิงค์ ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 1,589 คน และ 3 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2560 จำนวน 1,126 คน รวมทั้งสิ้น 2,715 คน³ พบว่าปี พ.ศ. 2559 เกิดการติดเชื้อในลูกตา (endophthalmitis) จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.06 และ re-admission จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.12 ส่วนในปี พ.ศ. 2560 มีผู้ป่วย re-admission จำนวน 2 ราย เป็น endophthalmitis จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.08 ส่งผลก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และอาจต้องต้องสูญเสียดวงตาในที่สุด

การพยาบาลผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัด (pre-operation teaching and post-operation care) ในผู้ป่วยโรคต้อกระจกของหอ

ผู้ป่วย EENT โรงพยาบาลนครพิงค์ หลังการรับใหม่ผู้ป่วยแล้วพยาบาลวิชาชีพ (ผู้สอน) จะให้ข้อมูลความรู้เรื่องการปฏิบัติตัวก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัด และหลังผ่าตัด แก่ผู้ป่วย ครอบครัว หรือญาติ (ผู้เรียน) โดยใช้สื่อการสอนชนิดภาพพลิก (flip chart) การบรรยาย (lecture) และการซักถาม (two way communication) การสาธิต (demonstration) หลังการบรรยายเสร็จสิ้นพยาบาลจะมอบเอกสารแผ่นพับ (brochure) เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองในวันแรกของการนอนโรงพยาบาลให้กับผู้ป่วย การพยาบาลนี้ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปี พ.ศ. 2559

ปัจจุบันสถิติผู้ป่วยที่มาได้รับการรักษาด้วยการผ่าตัดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเฉลี่ยวันละ 8 คน การเตรียมผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดโดยการให้ข้อมูลเป็นรายกลุ่ม ผู้สอนต้องใช้เวลานานขึ้น เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานระดับความรู้ต่างกันทำให้การรับรู้ข้อมูลสุขภาพต่างกันด้วย สื่อการสอนมีบทบาทสำคัญช่วยผู้สอนในการให้ข้อมูลแก่ผู้เรียน การมีสื่อการสอนมาใช้ให้ข้อมูลความรู้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน ครอบคลุม ทำให้มองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและเร็วขึ้น วีดิทัศน์⁴ เป็นสื่อการเรียนรู้มีทั้งภาพและเสียงที่น่าสนใจ สามารถเปิดดูซ้ำได้ ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี และมีความสม่ำเสมอในเนื้อหา การใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง “การปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต้อกระจก” ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ด้วยจำนวนครั้งที่ต้องการ จากการศึกษาของสุรพล เวียงนันท⁵ เรื่อง “ผลของการให้ความรู้ด้วยซีดีวีดิทัศน์เกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมของโรคธาลัสซีเมีย” พบว่า ผู้ดูแลที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดี

จากสถานการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้ากลุ่มการพยาบาลผู้ป่วยจักษุ โสต ศอ นาสิก ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการนำสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง “การปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต้อกระจก” ทำการทดลองใช้ในการให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัด แก่ผู้ป่วย ครอบครัว หรือญาติ จึงทำการวิจัย เรื่อง “ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจก” ขึ้น เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการพยาบาลผู้ป่วยก่อน และหลังผ่าตัดในผู้ป่วยโรคต้อกระจกให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกระหว่างกลุ่มที่ได้รับข้อมูลจากสื่อวีดิทัศน์กับกลุ่มที่ได้รับข้อมูลตามปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกระหว่างกลุ่มที่ได้รับข้อมูลจากสื่อวีดิทัศน์กับกลุ่มที่ได้รับข้อมูลตามปกติ

สมมติฐานการวิจัย

1. ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกของกลุ่มที่ได้รับข้อมูลจากสื่อวีดิทัศน์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับข้อมูลตามปกติ
2. ความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกของกลุ่มที่ได้รับข้อมูลจากสื่อวีดิทัศน์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับข้อมูลตามปกติ

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยกึ่งทดลองวัดผลก่อน-หลัง มีกลุ่มควบคุมไปพร้อมกัน กลุ่มทดลอง ได้แก่ กลุ่มที่ใช้สื่อวีดิทัศน์ และกลุ่มควบคุมคือกลุ่มที่ให้ความรู้ตามปกติทำการ

วัดผลก่อนและหลังการทดลอง โดยเปรียบเทียบความรู้และความสามารถในการดูแลของครอบครัวผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจก

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ได้รับการผ่าตัดต้อกระจก ใช้การคัดเลือกโดยกำหนดคุณสมบัติเฉพาะ (purposive sampling) คือ เป็นการจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา กลุ่มที่ได้รับข้อมูลจากสื่อวีดิทัศน์ (กลุ่มทดลอง) ใช้การรับผู้ป่วยสูงอายุในวันศั กลุ่มที่ได้รับข้อมูลตามปกติ (กลุ่มควบคุม) ใช้การรับผู้ป่วยสูงอายุในวันคู่ คำนวณขนาดตัวอย่างจากผลการศึกษานำร่อง ได้จำนวนกลุ่มละ 30 คน รวมเป็น 60 คน

กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกโดย 5 รายแรกที่ได้รับการจำหน่ายในแต่ละวัน เลือกเข้ากลุ่มโดยวันศัเข้ากลุ่มทดลอง วันคู่เข้ากลุ่มควบคุม ก่อนจำหน่ายผู้ป่วยพยาบาลวิชาชีพหรือผู้ป่วยให้ข้อมูลผู้ดูแลเป็นบุคคลในครอบครัวผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. สื่อวีดิทัศน์เรื่องโรคต้อกระจก การพยาบาลผู้ป่วยหลังผ่าตัดต้อกระจก ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากสื่อวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นโดยโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์วัดไร่ขิง โรงพยาบาลรามารามิบัติและโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี นำมาทดลองใช้ในผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกในหอผู้ป่วยจักษุ โสต ศอ นาสิกโรงพยาบาลนครพิงค์จำนวน 10 คน ประเมินโดยการซักถามความเข้าใจเนื้อหาในด้านความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต้อกระจกและสื่อการสอนว่ามีความยากง่ายหรือสอดคล้องกับบริบทของโรงพยาบาลนครพิงค์หรือไม่ ก่อนนำมาใช้จึงผลการทดลองผู้ดูแล

ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก

เลือกสื่อวีดิทัศน์ของโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์วัดไร่ขิงคิดเป็นร้อยละ 90

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล⁶ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตใช้เครื่องมือจากงานวิจัยของจิรัชยา เจียวกิกและคณะในส่วนแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปและแบบสอบถามความรู้ในการดูแลผู้ป่วยหลังผ่าตัดต่อกระเจก ส่วนแบบประเมินความสามารถในการดูแลผู้ป่วยหลังผ่าตัด

ต่อกระเจกได้นำมาดัดแปลงให้เหมาะกับกลุ่มประชากรเป้าหมายประกอบด้วย

ชุดที่1

1.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลผู้ป่วยหลังผ่าตัดต่อกระเจกได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับญาติ ภาระอื่นๆ นอกจากดูแลผู้ป่วย

1.2 แบบสอบถามความรู้ในการดูแลผู้ป่วยหลังผ่าตัดต่อกระเจกก่อนและหลังการสอน ประกอบด้วยข้อคำถามการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดจำนวน 22 ข้อ ใช้แบบเลือกตอบ ประเภทถูก- ผิด ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน

ชุดที่2

แบบประเมินความสามารถในการดูแลดวงตาผู้ป่วยหลังผ่าตัดต่อกระเจก ใช้แบบประเมินเกณฑ์การปฏิบัติปฏิบัติถูกต้องหรือไม่ได้ปฏิบัติ ประเมิน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนการเช็ดตา ขั้นตอนการหยอดตาและขั้นตอนการครอบตา รวม 26 ข้อ

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. สื่อวีดิทัศน์ พยาบาลใช้สื่อวีดิทัศน์ซึ่งจัดทำโดยโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์วัดไร่ขิงและได้รับอนุญาตแล้วมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านประกอบด้วยจักษุแพทย์โรงพยาบาลนครพิงค์ 2 ท่าน พยาบาลเวชปฏิบัติเฉพาะ

ทางตา 1 ท่าน ศึกษาตรวจสอบสรุปเห็นพ้องต้องกันว่าเหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลนครพิงค์

2. แบบสอบถามความรู้ และแบบประเมินความสามารถในการดูแล ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ 3 ท่าน ได้แก่จักษุแพทย์โรงพยาบาลนครพิงค์ 2 ท่าน พยาบาลเวชปฏิบัติเฉพาะทางตา 1ท่าน นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ ผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก จำนวน 10 คน แล้วนำผลมาหาค่าความเที่ยง (reliability) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคมีค่าเท่ากับ 0.75

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการด้านจริยธรรมการวิจัยโรงพยาบาลนครพิงค์ เลขที่ 104/61 ลงวันที่ 10 เมษายน 2561 ผู้วิจัยทำการอธิบายรายละเอียดของวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การปกปิดข้อมูลชั้นความลับ นำเสนอผลการวิจัยต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลงานวิจัยเท่านั้น เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างซักถามข้อมูลจนเข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่าย กลุ่มตัวอย่างยินยอมลงนามด้วยความสมัครใจ ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างต้องการถอนตัวออกจากการเป็นกลุ่มตัวอย่างได้ตลอดเวลาที่ต้องการ โดยไม่ต้องให้เหตุผลใด ๆ และการถอนตัวของกลุ่มตัวอย่างนี้จะไม่มีการกระทบต่อการรักษาของผู้ป่วยสูงอายุแต่อย่างใด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หลังจากได้รับการรับรองจากคณะกรรมการด้านจริยธรรมการวิจัยโรงพยาบาลนครพิงค์แล้ว ทำการประชุมพยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงาน ณ หอผู้ป่วย

EENT ประกอบด้วย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง การใช้สื่อวีดิทัศน์ การให้ความรู้ตามปกติ การใช้แบบสอบถามความรู้ และแบบประเมินความสามารถในการดูแล เปิดโอกาสให้พยาบาลวิชาชีพได้ซักถามข้อสงสัยจนเข้าใจตรงกันและปฏิบัติได้เหมือนกันทุกคน จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่ เดือนเมษายน 2561 - พฤษภาคม 2561

2. ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด จากนั้นผู้วิจัยขอความร่วมมือโดยชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินการ วิจัยหากให้ความยินยอม ผู้วิจัยให้ผู้ดูแลผู้ป่วยเซ็นใบยินยอมและเก็บเป็นหลักฐาน

3. กลุ่มทดลองพยาบาลวิชาชีพหอผู้ป่วยประเมินความรู้ในการดูแลผู้ป่วยหลังผ่าตัดต้อกระจก แจกแบบสอบถามผู้ดูแลผู้ป่วยให้ทำเองหรืออ่านให้ฟังและให้เลือกคำตอบแบบถูก-ผิด เป็นการ Pre-test จากนั้นพยาบาลให้ข้อมูลด้วยสื่อวีดิทัศน์เนื้อหาประกอบด้วยความรู้เรื่องโรคต้อกระจก การปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต้อกระจก วิธีเช็ดตา หยอดตา ป้ายตาและครอบตาความยาวประมาณ 20 นาที หลังได้รับข้อมูลพยาบาลประเมินความรู้ในการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดอีกครั้งจากผู้ดูแล เป็นการ Post-test การประเมินความสามารถในการปฏิบัติโดยพยาบาลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยให้ผู้ดูแลปฏิบัติโดยใช้หุ่นโมเดล สังเกตการปฏิบัติใช้แบบเกณฑ์ประเมินการปฏิบัติให้คะแนนโดยปฏิบัติได้ให้ 1 คะแนน ไม่ได้ปฏิบัติให้ 0 คะแนน

4. กลุ่มควบคุมให้ข้อมูลตามปกติ โดยก่อนให้ข้อมูลพยาบาลแจกแบบสอบถามให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกทำเองหรืออ่านให้ฟังและให้เลือกคำตอบแบบถูก-ผิด เป็นการ Pre- test โดยพยาบาลให้ข้อมูลด้วยการบรรยายประกอบภาพเรื่องโรคต้อกระจก การปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต้อกระจก การดูแลดวงตา

หลังผ่าตัดและเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย จากนั้นพยาบาลบรรยายประกอบการสาธิตกับหุ่นโมเดลเรื่องวิธีเช็ดตา หยอดตา ป้ายตาและครอบตาพร้อมแจกคู่มือการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดต้อกระจก ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ก่อนจำหน่ายแจกแบบสอบถามประเมินความรู้ในอีกครั้งจากผู้ดูแลเป็นการ Post-test ส่วนการประเมินความสามารถในการปฏิบัติประกอบด้วยวิธีเช็ดตา หยอดตาและครอบตาพยาบาลให้ผู้ดูแลปฏิบัติโดยสาธิตกับหุ่นโมเดล และใช้แบบประเมินการปฏิบัติให้คะแนนโดยปฏิบัติได้หรือไม่ได้ปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

2. ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติในการดูแลของครอบครัวผู้สูงอายุที่รับการผ่าตัดต้อกระจก วิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่าร้อยละและทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ระหว่างคะแนนก่อน (Pre-test) และหลัง (Post-test) ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เปรียบเทียบคะแนนความรู้ในการดูแลของครอบครัวทั้ง 2 กลุ่มด้วยการทดสอบค่าที (t-test) โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ .05

3. คะแนนการปฏิบัติของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุที่รับการผ่าตัดต้อกระจก วิเคราะห์โดยคำนวณหาคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีลักษณะคล้ายคลึงกันในด้านสัดส่วนของเพศ อายุเฉลี่ย สภาพสมรส ระดับการศึกษา โดยกลุ่มทดลอง

ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระดูก

เป็นเพศหญิงร้อยละ 63.33 และกลุ่มควบคุมเป็นเพศหญิงร้อยละ 70 ($p=0.785$) อายุเฉลี่ยของกลุ่มทดลองอยู่ที่ 42.9 ปี กลุ่มควบคุมมีอายุเฉลี่ย 42.3 ปี ($p=0.327$) ผู้ดูแลผู้สูงอายุกลุ่มทดลองร้อยละ 13.33 มีสถานภาพหม้าย และกลุ่มควบคุมมีสถานภาพคู่/สมรสร้อยละ 56.67 ($p=0.805$) ระดับการศึกษากลุ่มทดลองอยู่ในระดับปวช./ปวส. ร้อยละ 26.67 และกลุ่มควบคุมอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50 ($p=0.710$) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้ดูแลกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นญาติร้อยละ 53.33 และกลุ่มควบคุมเป็นสามี ภรรยาและบุตรร้อยละ 70 ($p=0.115$) ลักษณะที่ต่างกันคือภาระอื่นๆนอกจากดูแลผู้ป่วย กลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีภาระน้อยกว่าร้อยละ 53.33

และกลุ่มควบคุมมีภาระปานกลางร้อยละ 43.33 ($p=0.026$)

คะแนนเฉลี่ยความรู้ในการดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระดูกก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยความรู้ในการดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระดูกหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระดูกในกลุ่มควบคุมที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.10 ($SD=1.58$) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p<0.003$ (ตารางที่ 2) แสดงว่าการให้ข้อมูลตามปกติทำให้ผู้ดูแลมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละและการทดสอบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปของครอบครัวผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระดูก

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง (n= 30)		กลุ่มควบคุม (n = 30)		P- value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ					0.785
ชาย	11	36.67	9	30	
หญิง	19	63.33	21	70	
อายุ(ปี)					0.327
<30 ปี	7	23.33	5	16.67	
31-40	8	26.67	3	10	
41-50	4	13.33	10	33.33	
51-60	9	30.00	10	33.33	
> 60ปี	2	6.67	2	6.67	
Mean(SD)	42.9	13.28	42.26	13.08	
Min - Max	22	66.00	22	75	
สถานภาพสมรส					0.805
โสด	11	36.67	11	36.67	
คู่/สมรส	15	50.00	17	56.67	
หม้าย/หย่า/แยก	4	13.33	2	6.67	

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละและการทดสอบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปของครอบครัวผู้ดูแล
ผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจก (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง (n= 30)		กลุ่มควบคุม (n = 30)		P- value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ระดับการศึกษา					0.710
ประถมศึกษา	13	43.33	15	50	
ปวส./ปวช./มัธยมศึกษา	8	26.67	5	11.67	
ปริญญาตรี	9	30.00	10	33.33	
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0	0	0	
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับ ผู้ดูแล					0.115
ญาติ	16	53.33	9	30	
สามี ภรรยา บุตร	14	46.77	21	70	
ภาระอื่นๆนอกจากดูแลผู้ป่วย					0.026*
ไม่มีภาระ	9	30.00	9	30	
มีภาระน้อย	16	53.33	7	23.33	
มีภาระปานกลาง	4	13.33	13	43.33	
มีภาระมาก	1	3.34	1	3.34	

P<0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัด
ต้อกระจกก่อนและหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้วยสถิติ ที (N=30)

	ความรู้ในการดูแลของผู้ดูแล กลุ่มทดลอง		ความรู้ในการดูแลของผู้ดูแล กลุ่มควบคุม		P- value
	mean	SD	mean	SD	
ก่อนการทดลอง	19.40	(2.66)	19.33	(2.21)	0.916
หลังการทดลอง	19.43	(2.80)	20.43	(1.81)	0.107
คะแนนที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ย	0.03	(0.96)	1.10	(1.58)	0.003*

P<.05*

ความสามารถในการปฏิบัติโดยรวม
กลุ่มทดลองสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากลุ่ม
ควบคุม โดยเฉพาะในขั้นตอนการหยอดตา
ความสามารถในการปฏิบัติโดยรวมกลุ่ม
ทดลองระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 25.43
(SD=0.97) และกลุ่มควบคุม คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่

23.76 (SD=2.67) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ $p<.002$ ส่วนขั้นตอนการเช็ดตา
และขั้นตอนการใช้ฝาคอบตาของผู้ดูแล
ผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต้อกระจกไม่พบความ
แตกต่าง (ตารางที่ 3)

ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัว
ในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก

ตารางที่ 3 ระดับคะแนนความสามารถในการปฏิบัติของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก

ความสามารถในการปฏิบัติของผู้ดูแล	กลุ่มควบคุม				P- value
	mean	SD	mean	SD	
ขั้นตอนการเช็ดตา	11.88	0.46	11.36	1.56	0.122
ขั้นตอนการใช้ผ้าครอบตา	3.00	3.00	2.93	0.25	0.155
ขั้นตอนการหยอดตา	10.60	0.67	9.46	1.71	0.001*
รวม	25.43	0.97	23.76	2.67	0.002*

P<.05 *

วิจารณ์ผล(Discussion)

จากการศึกษาวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ในการดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจกก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยความรู้ในการดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจกหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน แสดงว่าการให้ข้อมูลตามปกติทำให้คะแนนความรู้เพิ่มมากกว่าการใช้สื่อวีดิทัศน์ การได้รับความรู้ในการดูแลจากพยาบาลวิชาชีพในหอผู้ป่วย มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพูดคุยซักถามระหว่างการรับข้อมูล ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง สอดคล้องกับสุนันท์ ขาวประพันธ์และคณะ⁷ ศึกษาผลของการดูแลสุขภาพต่อพฤติกรรมของครอบครัว พบว่าการที่พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวผู้ป่วยทำให้เกิดความไว้วางใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมวางแผนการดูแลรักษาและได้รับการฝึกทักษะการดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง

ความสามารถในการปฏิบัติของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการปฏิบัติในขั้นตอนการเช็ดตา และขั้นตอนการใช้ผ้าครอบตาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการปฏิบัติของผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจกโดยรวมกลุ่มทดลองมี

คะแนนเฉลี่ย 25.43 (SD=0.97) และกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 23.76 (SD=2.67) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p<0.002$ ซึ่งสอดคล้องกับสุนันท์ เกตุภาค และคณะ⁸ การศึกษาผลการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และการปฏิบัติของผู้ป่วยในการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล พบว่ากลุ่มทดลองหลังได้รับข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาลสูงกว่าก่อนการได้รับสื่อวีดิทัศน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อธิบายได้ว่า สื่อวีดิทัศน์ให้ภาพเคลื่อนไหวและเสียงประกอบที่เหมือนจริงมาก จึงเหมาะกับเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอในลักษณะการเคลื่อนไหว ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวที่มีการเคลื่อนไหวลักษณะต่างๆ ได้ดี จึงเป็นสื่อที่เหมาะสมแก่การชักจูง ฝึกทักษะหรือการปฏิบัติต่างๆ และช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพราะสามารถแสดงให้เห็นขั้นตอนต่างๆ ได้อย่างละเอียด นำมาประยุกต์ในการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยได้ใกล้เคียงกับการให้ข้อมูลจากพยาบาลโดยตรง และสอดคล้องกับบุญธิดา ลิมาพงษ์ภาสและคณะ⁹ ผลการศึกษากการปฏิบัติตนในผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง หลังการสอนด้วยวิธีที่ต่างกัน จะทำให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องแตกต่างกัน โดยการใช้ สื่อ

วิธีทัศนในการสอนทำให้ผู้ป่วยปฏิบัติได้ถูกต้องมากกว่าใช้ การสอนแบบบรรยายและเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการ ปฏิบัติตนขณะได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังของผู้รับบริการที่อยู่ในห้องผ่าตัดและหลังได้รับยาระงับ ความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .001$ ¹⁰ และอรุณรัตน์ รอดเชื้อ¹¹ ได้ศึกษาผลการเปรียบเทียบความรู้และความสามารถของผู้ป่วยและญาติผู้ดูแลก่อนและหลังการสอนโดยใช้สื่อวิธีทัศนโปรแกรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยที่เข้ารับการผ่าตัดตาต้อกระจก พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยหลังการสอนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถสูงกว่า การใช้สื่อวิธีทัศนประกอบการสอนนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพหรือการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงหรือรายละเอียดต่างๆ อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การให้ข้อมูลการดูแลผู้ป่วยก่อนผ่าตัดและหลังผ่าตัดต้อกระจก ควรใช้รูปแบบการให้ข้อมูลแบบผสมผสาน กล่าวคือด้านความรู้ การให้ข้อมูลความรู้โดยวิธีการสอนด้วยการบรรยายจากพยาบาลวิชาชีพ มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพูดคุยซักถามระหว่างการรักษา รับข้อมูล ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ส่วนการปฏิบัติในการดูแลการใช้สื่อวิธีทัศนมีความเหมาะสมเนื่องจากสื่อวิธีทัศนให้ภาพเคลื่อนไหวและเสียงประกอบที่เหมือนจริงมากช่วยผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

มากที่สุดเพราะสามารถแสดงให้เห็นขั้นตอนต่างๆ ได้อย่างละเอียด จึงเป็นสื่อที่เหมาะสมแก่การฝึกทักษะหรือการปฏิบัติต่างๆ

ผลการวิจัยใช้พัฒนารูปแบบการพยาบาลผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดในผู้ป่วยโรคต้อกระจกให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรประยุกต์ใช้สื่อวิธีทัศนในการพัฒนารูปแบบการให้ข้อมูลผู้ป่วยผ่าตัดในกลุ่มผู้ป่วยโรคอื่นๆ ที่มารับบริการในโรงพยาบาลเพื่อให้ผู้มารับบริการรู้และเข้าใจขั้นตอนในการดูแลผู้ป่วยและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.กิจจา เจริญวัฒนกนก อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ครบถ้วนและสมบูรณ์มากขึ้น ขอขอบคุณคุณคุณจิรัชยา เจริญวิก และโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์วัดไร่ขิง ที่อนุญาตให้ใช้เครื่องมือวิจัยในการนี้ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลนครพิงค์ที่อนุญาตให้เก็บข้อมูล ขอขอบคุณนายแพทย์เรวัต จิวนารมณ แพทย์หญิงกนกกรัตน์ ชุ่มภริมย์และขอขอบคุณพยาบาลวิชาชีพหอผู้ป่วยจักษุ โสตศอนาสิกทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือในการศึกษา

ประสิทธิผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุหลังผ่าตัดต่อกระเจก

เอกสารอ้างอิง

1. สารัตน์ สองเมืองสุข และ สุรินทร์ เกษตรกาลาม์. เปรียบเทียบกิจกรรมพยาบาลวิชาชีพผู้ป่วยโรคต่อกระเจกในบันทึกทางการพยาบาลวิชาชีพกับแนวปฏิบัติของหอผู้ป่วยตา โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลานครินทร์เวชสาร. 2546; 22:401- 407.
2. เพ็ญแข ชิวะพันธ์. คุณภาพการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
3. ศูนย์ข้อมูลโรงพยาบาลนครพิงค์. ข้อมูลเกี่ยวกับโรคตา. เชียงใหม่: โรงพยาบาลนครพิงค์; 2560.
4. กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา; 2545.
5. สุรพล เวียงนันท และคณะ. ผลของการให้ความรู้ด้วยซีดีวีดิทัศน์ เรื่องการถ่ายทอดทางพันธุกรรมของโรคธาลัสซีเมีย.ขอนแก่น: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2547.
6. Orem, D. E. Nursing Concept of Practice. 6th. Sent Louis: Mosby; 2001.
7. จิรัชยา เจียวกิก, สุภาวี หมดอะดัมและ เขมรัฐศา เข้มมะลวน. ความรู้ความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุหลัง ผ่าตัดต่อกระเจกวารสารหาใหญ่วิชาการ. 2558; 13: 35-45.
8. สุรินทร์ ขาวประพันธ์, ปรียกมล รัชกุล, สุวรรณ จันทรประเสริฐ. ผลของการดูแลสุขภาพที่บ้านต่อพฤติกรรมของครอบครัวในการดูแลเด็กโรคหัด. วารสารสภาการพยาบาล. 2555; 27: 108-120.
9. ณัฐนันท์ เกตุภาค ,วิลาวัลย์ พิเชียรเสถียร,อารีวรรณ กลั่นกลั่น.ผลของการให้ข้อมูลโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และการ ปฏิบัติของผู้ป่วยในการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล. พยาบาลสาร. 2554; 38: 98-109
10. บุญธิดา ลิมาพงษ์ภาส, กาญจนา โกกิละนันท์, นงเยาว์ ธิติไพศาล, มนัสนันท์ ศิริสกุลเวโรจน์, วรรัตน์ แยมโสภี, ภัทร ไวยุรินทร์และคณะ. ผลของการสอนก่อนผ่าตัดโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และการปฏิบัติตนในผู้ป่วย ที่ได้รับยา ระวังความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง.วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 2558; 9: 1-7
11. สุธิญา นวลประสิทธิ์, พวงเพชร วุฒิพงศ์ และ กษิรา จันทรมณี. ผลของการใช้สื่อวีดิทัศน์โปรแกรมการดูแลตนเองต่อ ความรู้และความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ป่วยตาต่อกระเจกและญาติผู้ดูแล. วารสารสภาการพยาบาล. 2553; 25: 78- 86.
12. อรุณรัตน์ รอดเชื้อ.ผลของโปรแกรมส่งเสริมการดูแลตนเองต่อความรู้และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยผ่าตัดต่อกระเจก โรงพยาบาลราชวิถี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ. 2555; 28: 25- 37